

Ιστορικά και αρχαιολογικά στοιχεία. Ο σημερινός νομός Πρέβεζας περιλαμβάνει την αρχαία Κασσωπία και από τη Θεσπρωτία την πεδιάδα του Αχέροντα και την περιοχή της Πάργας, που κατά την αρχαιότητα λεγόταν Ελαιάπς.

Η Κασσωπία είναι το νοτιοδυτικότερο τμήμα της Ηπείρου με όρια τον Αχέροντα στα βόρεια, το Ιόνιο πέλαγος στα δυτικά και τον Αμβρακικό κόλπο στα νότια. Τα ανατολικά όρια ήταν ασταθή και αβέβαια. Φυλετικά αποτελεί ίσως τμήμα των Θεσπρωτών το ηπειρωτικό αυτό φύλο, που ονομάζεται με παραλλαγές Κασσωποί, Κασσωπείς, Κασσωπαιοί και συχνότερα, στους κλασικούς και ελληνοισπικούς χρόνους, Κασσωπαιοί, όπως στα νομίσματα του 4ου και 3ου αι. π.Χ. Το όνομα της χώρας είναι Κασσωπία. Η έκτασή της υπολογίζεται σε περίπου 1.000 τ. χλμ. Επικρασιακές και ανασκαφικές έρευνες αρχαιολογικής αποστολής του πανεπιστημίου του Κέιμπριτζ αποκάλυψαν ευρήματα, που χρονολογούνται από τη Μέση Παλαιολιθική εποχή (περ. 24.000 – 9000 π.Χ.). Στο Ασπροχάλικο, ένα σπήλαιο στη χαράδρα του Λούρου, που έγινε ήδη πασιγνωστό, βρέθηκαν ευρήματα, που χρονολογήθηκαν, με τη μέθοδο του άνθρακα 14, περίπου στο 40.000 π.Χ. Η ζωή στα βουνά και στα λιβάδια, με καταφύγιο στα σπήλαια των χαραδρών, συνεχίστηκε μέχρι τη Νεολιθική εποχή, που τελειώνει κατά το 2500 π.Χ. Της εποχής αυτής έχουμε ευρήματα από τη Λάικα Σούλι. Στην ακόλουθη εποχή του Χαλκού, περ. το 2000 π.Χ., τοποθετείται η εμφάνιση των Θεσπρωτών, παράλληλα προς την εμφάνιση και των άλλων Ελλήνων στη μετέπειτα ελληνική χερσόνησο. Προελληνικά ονόματα πόλεων και τοπωνύμια θεωρούνται τα: Κίχυρος ή Έφυρα, ίσως Ωρωπός, Τόμαρος, Αχέρων, Αχερουσία, Κασσωποί κ.ά. Κατά το τέλος της Υστεροελλαδικής περιόδου (13ος αι. π.Χ.) έρχονται άποικοι από τη δυτική Πελοπόννησο στη Θεσπρωτία και αναπτύσσονται σχέσεις με τα νησιά του Ιονίου και την Κρήτη, όπως μαθαίνουμε από τον Όμηρο και τα αγγεία που μεταφέρθηκαν. Η τοπική κεραμική, χειροποίητη ακόμα, φαίνεται να είναι έργο των γυναικών. Τα χωριά συνήθως είναι στις πλαγιές των βουνών ή πάνω σε λόφους, όπου το κλίμα είναι εύκρατο. Οι άποικοι έχουν πόλεις, όπως η Έφυρα, στη δεξιά όχθη του Αχέροντα, και ασκούν εμπόριο.

Στην Οδύσσεια αναφέρεται βασιλιάς της πλούσιας Θεσπρωτίας ο Φείδων, που φιλοξένησε τον Οδυσσέα και του έδωσε πλούσια δώρα. Αναφέρεται ακόμα βασιλιάς Έχετος στην Ήπειρο, πατέρας του Βουχέτου, που ίδρυσε το Βουχέπιον. Κινητά ευρήματα του τοπικού πολιτισμού της εποχής του Χαλκού, τα περισσότερα τυχαία, υπάρχουν από πολλές θέσεις. Στον Άγιο Αθανάσιο του Θεσπρωτικού παρατηρήθηκαν και λείψανα κυκλικών σπιτιών.

Λατρεία Θέμιδος στο Βουχέπιον φαίνεται να ανάγεται σε προελληνικούς χρόνους. Η Θέμις ήρθε, λέει, καβάλα σε βουν, από τον οποίον πήρε το όνομά του το Βουχέπιον όπου εγκαταστάθηκαν αργότερα, στον 7ο αι. π.Χ., άποικοι. Η λατρεία της δρυός εξάλλου φαίνεται να ήρθε με τους Θεσπρωτούς, ενώ η λατρεία του Άδη δεν έχει σαφή προέλευση.

Στους μύθους της περιοχής αναφέρεται ο Πίνδαρος, λέγεται ότι ο Νεοπόλεμος, γιος του Αχιλλέα, πήγε στη Μολοσσία και έγινε βασιλιάς της, όταν γύρισε από την Τροία περνώντας από την Έφυρα, που τοποθετείται κοντά στο νεκρομαντείο. Εξάλλου ηλειακή αρχή έχει ο μύθος, κατά τον οποίο ο Ηρακλής μαζί με τους Καλυδωνίους πολέμησε τους Θεσπρωτούς, κατέλαβε την Έφυρα, σκότωσε τον βασιλιά της Φυλέα και από την κόρη του Αστυόχη απέκτησε τον Τληπόλεμο.

Περίπου το 700 π.Χ. ιδρύεται η Πανδοσία, αποικία των Ηλείων στην πεδιάδα του Αχέροντα, μερικά χιλιόμετρα ανατολικά της μυκηναϊκής Εφύρας, δίπλα στο σημερινό Καστρί. Άλλες αποικίες των Ηλείων είναι το Βουχέτιον ή Βούχετα (στους Ρωγούς), η Ελάτρια (παρά το Παλιόροφορο - Ωρωπό), οι Βαπίες (παρά το Λέλοβο - Θεσπρωτικό). Από εδώ και πέρα αρχίζει ζωηρότερο το ενδιαφέρον των νότιων Ελλήνων για τα ηπειρωτικά φύλα του εσωτερικού. Ίσως τώρα πήρε η Ήπειρος το όνομά της και οι Ηπειρώται το όνομα, που ήταν γεωγραφικό πριν γίνει εθνικό (οι στεριανοί - οι Ηπειρώται).

Είναι χαρακτηριστικό του αποικισμού η εγκατάσταση των αποίκων κοντά στις εκβολές των ποταμών, του Λούρου και του Αχέροντα, που είναι αφετηρίες και τέρματα εμπορικών οδών. Κοντά έρχονται και στοιχεία των μύθων και αγαθά του πολιτισμού γενικότερα. Ο Πausanίας, για παράδειγμα, μας πληροφορεί ότι οι Ηλείοι χρησιμοποιούσαν στις θυσίες που γίνονταν προς τιμήν του Δία μόνο ξύλο λεύκας και αυτό γιατί ο Ηρακλής την έφερε από τη Θεσπρωτία, όπου τη βρήκε να φύεται κοντά στον Αχέροντα –γι' αυτό και ο Όμηρος τη λέει Αχερωίδα.

Κατά το τέλος του 7ου αι. π.Χ. η Κόρινθος παρουσιάζεται με αποικίες της κατά μήκος του Ιονίου και του Αμβρακικού κόλπου. Τα ηπειρωτικά φύλα υιοθετούν τα κορινθιακά νομίσματα. Οι Ηλείοι πάντως δεν αποσύρθηκαν εντελώς, όπως φαίνεται. Το 433 π.Χ. στη ναυμαχία παρά τα Σύβοτα συμμετέχουν με 10 πλοία. Κατά το τέλος του Αρχιδάμειου πολέμου πάντως οι σχέσεις μεταξύ των Αθηναίων και των Ηπειρωτών είναι καλύτερες και ειδικότερα με τους Μολοσσούς, οι οποίοι, με τη βοήθειά τους με επικεφαλής τον βασιλιά Θαρύπα (423 – 395 π.Χ.) απλώνουν τον έλεγχό τους μέχρι τις ακτές. Ο Αλκέτας (385 – 370 π.Χ.) ελέγχει τη ζώνη ανάμεσα στον Λούρο και στον Άραχθο. Στη Μολοσσία είναι προσαρτημένη η περιοχή των πηγών του Αχέροντα μετά τον θάνατο του Αλεξάνδρου Α' (331 π.Χ.). Οι Κασσωπαιίοι πάντως είναι ανεξάρτητοι, όπως φαίνεται από τον ψευδο-Σκύλακα και τον κατάλογο των Θεαροδόκων της Επιδαύρου (360 – 355 π.Χ.) και μετέχουν στο πρώτο Κοινό των Μολοσσών. Αποτέλεσμα της αθηναϊκής επιρροής είναι, για παράδειγμα, η παρουσία 13 αττικών αγγείων σε τάφο στην Κερασώνα και τα αττικά αγγεία του νεκροταφείου στο Μιχαλίτσι (5ος – 4ος αι. π.Χ.). Άλλα ευρήματα των ιδίων τάφων μαρτυρούν σχέσεις με τη Μεγάλη Ελλάδα. Είτε ως αποτέλεσμα επίδρασης εξωτερικής είτε ως ανάγκη αντίδρασης των Ηπειρωτών στους αποίκους ήρθε ο συνοικισμός των ηπειρωτικών φύλων σε πόλεις. Η Κασσώπη (παρά την Καμαρίνα και τον Ζάλογγο) αναφέρεται για πρώτη φορά σε

επιγραφή της Επιδαύρου (360 – 355 π.Χ.). Ίσως την εποχή αυτή οι Ηπειρώτες του εσωτερικού ανεβάζουν για πρώτη φορά τη μαστορική σε επίπεδο αρχιτεκτονικής.

Κατά την ελληνιστική εποχή αλλάζει ριζικά η πολιτική κατάσταση. Δεν έχουμε πια αποικίες στα παράλια και Ηπειρώτες στο εσωτερικό. Ο γάμος της Ολυμπιάδας με τον Φίλιππο της Μακεδονίας είχε τις συνέπειές του έως τα ηπειρωτικά παράλια. Ο Φίλιππος χάρη του γυναικάδελφου του Αλεξάνδρου Α΄ εκστράτευσε στην Ήπειρο, πολιορκίασε και κατέλαβε τις 3 αποικίες των Ηλείων, την Πανδοσία, τα Βούχετα και την Ελάτρια, και τις παρέδωσε στον Αλέξανδρο Α΄, δηλαδή στους Κασσωπαιούς, που μετείχαν στο Κοινό των Μολοσσών. Οι Κασσωπαιοί κόβουν τα πρώτα χάλκινα νομίσματά τους με την εικόνα της θεάς Αφροδίτης, την οποία κυρίως λατρεύουν. Με τον σχηματισμό του Κοινού των Ηπειρωτών οι Κασσωπαιοί είναι ισότιμα μέλη του (μεταξύ περ. 330 – 232 π.Χ.). Στην περίοδο της βασιλείας του Πύρρου (297 – 272 π.Χ.), έχασαν βέβαια, όπως όλα τα μέλη του Κοινού, ένα μέρος της πολιτικής δύναμης, το οποίο οικειοποιήθηκε ο βασιλιάς. Ο Πύρρος έχτισε στη χερσόνησο της Πρέβεζας και μία νέα πόλη που της έδωσε το όνομα Βερενίκη, δηλαδή το όνομα της πεθεράς του, συζύγου του Πτολεμαίου Α΄.

Με την Ήπειρο αβασιλευτή (μετά το 232 π.Χ.), οι Κασσωπαιοί εξακολουθούν να είναι μέλη του Κοινού των Ηπειρωτών. Και μετά τη διάλυση του Κοινού (170 π.Χ.) συμπολιτεύονται με τους Μολοσσούς ως φίλοι των Μακεδόνων. Είχαν λοιπόν κοινή μοίρα μετά την κατάκτηση της Ηπείρου από τους Ρωμαίους, όταν ο Αιμίλιος Παύλος κατέστρεψε τις 70 ηπειρωτικές πόλεις. Σαφής είναι η εντύπωση της σύγχρονης καταστροφής στους ερειπιώνες της Ηπείρου. Την ίδια τύχη είχαν, για παράδειγμα, το νεκρομαντείο στον Αχέροντα και το Πρυτανείο της Κασσώπης. Η πρώην εϋανδρος Ήπειρος ερημώθηκε.

Η κατάσταση αλλάζει ριζικά μετά τη ναυμαχία του Ακτίου (31 π.Χ.) και την ίδρυση της Νικόπολης. Στο εξής η Ήπειρος, όπως όλη η Ελλάδα, υποφέρει από επιδρομές βαρβάρων, από την εκμετάλλευση των Ρωμαίων κλπ., αργότερα από την τουρκοκρατία και τη μοίρα αυτή βέβαια συμμερίζεται και η περιοχή του νομού Πρέβεζας.